

Jutlus

**Eesti Vabariik 100 – Proloog. 12. aprillil 2017, Mihkli Miikaeli kirikus
EELK Peapiiskop Urmas Viilma**

Armsad sõbrad!

Me viibime tähendusrikkas Eestimaa paigas. Oletuste kohaselt oli Soontagana muinaskihelkonna ehk tänase Mihkli kihelkonna esimeseks preestriks 13. sajandil Läti Henrik. Mees, kes on talletanud oma Liivimaa kroonikasse esimesed kirjalikud märkmed eestlaste, lätlaste ja liivlaste 800 aasta tagusest elukorraldusest. Ta on oma teoses nimetanud nimepidi nende rahvaste juhte, kirjeldanud nende traagilist saatust ning jutustanud nende võitlustest oma põliste asualade eest. Aga ta on kirjutanud ka sellest, kuidas Liivimaale ehitati esimesed kirikud ning, kui loomulikud olid meie esiisade ja -emede suhted nii nähtava kui nähtamatu maailmaga.

Läti Henrik on oma kroonikasse kirja pannud esimesed mõnikümmend eestikeelset sõna, mis on tänaseks saanud osaks meie riigikeele sõnavaramust. Paljud nendest sõnadest on endiselt alles ja sageli meie huultel - veel täna, 800 aastat pärast Läti Henrikut! Nendest sõnadest koosneb meie riigikeel.

See, 13. sajandist pärit Mihkli kirik, kus praegu viibime, ning lähedusse jääv Soontagana maalinn – eestlaste pelgupaik ja hilisem suursugune muinaslinnuse asukoht, paelusid minu meeli alati, kui neid paiku umbes 15 aasta eest regulaarselt selle kihelkonna hooldajaõpetajana külastasin. Siin viibides oli siis ja on ka täna tunne, et olen jõudnud Eesti teadvustatud ajaloo ja rahvusliku mälu ürglätete vahetusse lähtepunkti. See on üks neist paikadest, kust algab meie rahva lugu!

Seda enam on sümboolne viibida siin just täna, täpselt sajand pärast Eesti- ja Liivimaa ühendamist ning Mihkli kihelkonna kahe kubermangu vahel poolitanud piiri kadumist. Eesti kirjutatud ja talletatud ajaloo algusaegadel olulist rolli täitnud maakoh on tõusnud just täna taas meie kõigi tähelepanu keskmesse. Ja mul on selle üle hea meel seetõttu, et siia tulles võime veenduda – elu selles soode ja metsade taguses, tänaseks kõrvalisena tunduv asu kohas, ei ole mitmete sajandite ega ka mitte viimase aastasaja kestel otsa lõppenud. See kirik on siin seisnud pea 800 aastat ning, olgugi et väsinud ja kulunud muljega, on see endiselt kõige kestlikum hoone selles kihelkonnas läbi sajandite.

“Oo Eestimaa, oo sünnimaa, kuni su küla veel elab, elad sina ka”, ütleb tuntud laulusalm (“Eestimaa (Tuhanded külad)” Mihkel Zilmer, Jüri Kask, Toivo Tasa / Mihkel Zilmer). See oli ajakohane küsimus peaaegu pool sajandit tagasi, kui see laulurida kirja pandi. Kuid ühe küla ellujäämine on ajakohane küsimus ka siin, moodsa ja linnastuva (ning haldusreformistuva) Eesti vaikselt uinuva iidse muinaskihelkonna südames. Mitu suitsu siin külas kargel novembriõhtul taevasse tõuseb? Mitmes aknas helgib tuli? Millal ilmuvad värskelt sadanud lumele maanteel esimesed jäljed?

Selle kiriku kell oli viimase maailmasõja-aastatest alates aastakümneteks peidetud maapõue. Peidusoleku aeg oli peaaegu inimmälu pikkune. Vaid õnn ja kaudsed vihjed aitasid kella mõnekümne aasta eest taas üles leida ja torni tagasi paigutada. Ja see ei toimunud

laulva revolutsiooni päevil ega ka iseseisvuse tülles. See kell kaevati välja ja vinnati tagasi oma kohale kõige pimedamal okupatsioonial.

Kell helises siin kirikutornis siis selleks, et helistada kõige süngemal ja lootusetumana tundunud ajal lootust! Kirikukella helin igas Eestimaa kihelkonnas oli okupatsiooni ajal sõnumiks sellest, mida kuusime Taaveti 33 laulus: *“Issand vaatab taevast, ta näeb kõiki inimlapsi. Oma elamu paigast ta vaatleb kõiki ilmamaa elanikke. Issanda silm on nende peal, kes teda kardavad ja tema heldust ootavad, et tema tõmbaks nende hinge välja surmast ja hoiaks neid elus jäljaajal.”* (Ps 33:13-15, 18-19)

Alates ajast, kui siin teenis preestrina Läti Henrik on palju muutunud. Nüüdisajal siin kihelkonnas teeniv vaimulik võib juba jutlustada eesti keeles, keeles, mida Läti Henrik ilmselt vaid põgusalt oskas. Muistse krooniku päevist tänaseni on eestlased kestma jäänud ja meil on oma keel ja riik. Ka lätlased on jäänud, ja neilgi on oma keel ja riik. Kuid liivlased...? Seda keelt ei oska enam ilmselt ükski vaimulik niigi palju kui 800 aasta eest oskas Läti Henrik. Liivimaast on jäänud vaid kroonika...

Mulle ei meeldi mõelda, et meie püsimine rahvana on osa juhuslikust valikust, või ka looduslikust valikust. Meie kestmine ei ole ka lihtsalt õnne asi või saatuse. Kui see kõik oleks nii, kas meie võitlustel ja meie valikutel riigi ja rahvana oleks siis olnud mõtet ajaloos? Näiteks 100 aastat tagasi? Või veerand sajandit tagasi? Minu süda ei luba tähistada meie omariikluse 100 juubelit juhuslikult juhtunud sündmuse peona.

Ma tean, et meie vabaduse saavutamine on olnud Jumala kingitud soodushetkede arukate ärakasutamiste ning tarkade otsuste tulemus. Need ajahetked, nii sada kui ka veerandsada aastat tagasi, mil oleme võinud ennast rahvana vabaks murda, on olnud meist ja meie rahvakillust sõltumatute suurte ajaloo murdepunktide hetked, mida saame tänulikena hinnata Jumala poolt meie jaoks ettepakutud võimalusteks, mida mõne rahva jaoks ei saabu kunagi. Tänu Jumalale, et meie rahva helged pead ja juhid on neid hetki mõistnud ja märganud ning neist võimalustest kinni haaranud.

Vähe on rahvaid, kellel on võimalik selliste sündmuste kaudu võita vabadus enam kui ühel korral ajaloos. Meie oleme üks neist rahvastest, kelle kohta käivad sõnad täna kuulnud Psalmist: *Õnnis on rahvas, kelle Jumal on Issand, rahvas, kelle tema on valinud enesele pärisosaks.* (Ps 33:12) Aamen.